

LBRIS | We know
books
HAYDEN HERRERA

FRIDA

O BIOGRAFIE A FRIDEI KAHLO

Traducere din limba engleză
de Claudia Popa

Cuprins

Prefață 7

PARTEA I

Capitolul 1: Casa Albastră de pe strada Londres 17
Capitolul 2: Copilăria în Coyoacán 25
Capitolul 3: Escuela Nacional Preparatoria 41

PARTEA A II-A

Capitolul 4: Accidentul și urmările sale 71
Capitolul 5: Coloana frântă 89
Capitolul 6: Diego, prințul-broscoi 109

PARTEA A III-A

Capitolul 7: Elefantul și porumbița 127
Capitolul 8: Proaspăt căsătorită. Tehuana Frida 137
Capitolul 9: Gringolandia 153
Capitolul 10: Spitalul Henry Ford din Detroit 179
Capitolul 11: Revoluționari în templul finanțelor 215

PARTEA A IV-A

Capitolul 12: *Câteva mici înțepături* 237
Capitolul 13: Troțki 253
Capitolul 14: Pictoriță în toată puterea cuvântului 281
Capitolul 15: Acest *pinchísimo* Paris 313

Capitolul 16: <i>Ce mi-a dăruit apa</i>	329
---	-----

PARTEA A V-A

Capitolul 17: Un colier de spini	347
Capitolul 18: Din nou căsătorită	379
Capitolul 19: Mecenazi, politică, recunoaștere publică ...	405
Capitolul 20: <i>Cerbul rănit</i>	441
Capitolul 21: Portretele unei căsnicii	461

PARTEA A VI-A

Capitolul 22: <i>Naturaleza viva</i> , natură moartă vie	489
Capitolul 23: Omagiu Fridei Kahlo	517
Capitolul 24: Se lasă noaptea în viața mea	525
Capitolul 25: <i>Viva la Vida</i>	551

<i>Mulțumiri</i>	561
<i>Note</i>	565
<i>Bibliografie selectivă</i>	621
<i>Ilustrații</i>	629

Casa Albastră de pe strada Londres

Povestea Fridei Kahlo începe și se încheie în același loc. Văzută de la exterior, casa de la intersecția străzilor Londres și Allende seamănă cu orice altă casă din Coyoacán, o veche zonă rezidențială aflată la periferia sud-vestică a capitalei Ciudad de México. Casa fără etaj, tencuită cu stuc și cu pereți de un albastru aprins, animată de ferestrele înalte, cu geamuri casetate și obloane verzi, și de umbra tremurătoare a copacilor, are scris deasupra porții „Museo Frida Kahlo”. Înăuntru se află unul dintre cele mai interesante locuri din Mexic – casa unei femei, cu toate picturile și lucrurile care i-au aparținut, transformată în muzeu.

Intrarea este străjuită de două statui uriașe din papier mâché, de aproape șase metri înălțime, care îl înfățișează pe Iuda și care par să gesticuleze ca și cum ar sta de vorbă una cu alta.¹ După ce treci de ele, ajungi într-o grădină cu plante tropicale, fântâni și o mică piramidă decorată cu idoli pre-columbieni.

Interiorul casei dă senzația că foștii locatari sunt încă prezenți, obiectele și picturile expuse fiind cumva însuflețite. Paleta și pensulele Fridei Kahlo sunt așezate pe masa de lucru, de parcă abia le-ar fi lăsat din mână. Lângă patul lui Diego Rivera se văd pălăria Stetson, salopeta de lucru și uriașii săi bocanci de miner. În camera mare de pe colț, cu ferestrele dând spre străzile Londres și Allende, se află un dulap cu uși

de sticlă care adăpostește costumele colorate ale Fridei, specifice regiunii Tehuantepec. Deasupra, pe perete, sunt zugrăvite următoarele cuvinte: „Aquí nació Frida Kahlo el día 7 de julio de 1910“ („Aici s-a născut Frida Kahlo în ziua de 7 iulie 1910“). Au fost scrise la patru ani după moartea artistei, când casa a devenit muzeu și a fost deschisă publicului. O altă inscripție împodobește unul dintre zidurile curții interioare, vopsit cu nuanțe vii de albastru și roșu: „Frieda y Diego vivieron en esta casa 1929 - 1954“ („Frida și Diego au locuit în această casă între 1929 și 1954“). Ah, se gândesc vizitatorii, cât de frumos este surprins cercul vieții! Cele trei evenimente principale din viața Fridei Kahlo: nașterea, căsătoria și moartea.

Singura problemă este că niciuna dintre inscripții nu corespunde întru totul adevărului. În realitate, așa cum arată certificatul său de naștere³, Frida s-a născut pe 6 iulie 1907. Dorind să înfrumusețeze puțin adevărul, ea a ales ca dată a nașterii 1910, anul în care a început Revoluția Mexicană. Era doar un copil în deceniul în care a avut loc revoluția, când pe străzile din Ciudad de México era doar haos și vărsare de sânge, așa că s-a hotărât ca ea și statul mexican modern să se nască împreună.

Cealaltă inscripție din Muzeul Frida Kahlo promovează un ideal, o perspectivă sentimentalistă cu privire la căsătoria și conviețuirea lui Rivera și Kahlo. Din nou, în realitate lucrurile stau altfel. Înainte de 1934, când au revenit în Mexic după patru ani petrecuți în Statele Unite, Frida și Diego au locuit rareori în casa din Coyoacán. Între 1934 și 1939 au stat în niște case construite special pentru ei în San Ángel, cartierul învecinat. După aceea, au existat lungi perioade în care Diego, preferând independența asigurată de atelierul său din San Ángel, nu a locuit cu Frida, ca să nu mai vorbim de anul în care cei doi soți s-au despărțit, au divorțat și apoi s-au căsătorit din nou.

Inscripțiile, deci, sunt înflorituri ale adevărului. La fel ca muzeul însuși, fac parte din legenda Fridei.

La nașterea Friedei, casa din Coyoacán era ridicată de doar trei ani; tatăl ei o construise în 1904, pe un mic teren pe care l-a cumpărat când *hacienda* „El Carmen“ decăzuse și fusese scoasă la vânzare. Dar pereții groși dinspre stradă, clădirea fără etaj, acoperișul plat, planul în formă de „U“, camerele cu trecere din una în alta, fără holuri și cu acces spre curtea interioară sunt elemente care o fac să pară din perioada colonială. Se află la doar câteva străzi distanță de piața centrală a orașului și de biserica Sfântul Ioan Botezătorul, unde mama Friedei avea banca ei în care stătea, alături de fiicele sale, la slujbele de duminică. De acasă, Frida putea să meargă, pe străzi înguste, pietruite sau nepavate, la Viveros de Coyoacán, un parc plin de copaci, străbătut de un mic râu care șerpuiește printre ei.

La vremea construcției casei din Coyoacán, fotograficul Guillermo Kahlo o ducea bine – guvernul mexican tocmai îi încredințase misiunea de a immortaliza patrimoniul arhitectural național. Era o reușită extraordinară pentru un om care sosise în Mexic, fără prea mari perspective, cu doar 13 ani în urmă. Părinții săi, Jakob Heinrich Kahlo și Henriette Kaufmann Kahlo, erau evrei maghiari din Arad, oraș aflat astăzi în România; emigraseră în Germania și se stabiliseră la Baden-Baden, unde s-a născut Wilhelm, așa cum l-au numit părinții pe Guillermo, în 1872. Jakob Kahlo era bijutier și se ocupa și de comercializarea materialelor fotografice; avea destulă avere și, când a sosit timpul, și-a putut trimite fiul să studieze la Universitatea din Nürnberg.

Însă, prin 1890, promițătoarea carieră a studentului Wilhelm Kahlo se termină înainte să înceapă: a căzut și s-a lovit la cap³, moment din care a început să aibă crize de epilepsie. În aceeași perioadă i-a murit mama, tatăl lui recăsătorindu-se cu o femeie pe care Wilhelm n-o putea suferi. În 1891, tatăl i-a oferit fiului, pe atunci în vârstă de 19 ani, suficienți bani pentru a merge în Mexic; ajuns acolo, Wilhelm

și-a schimbat numele în Guillermo și nu s-a mai întors niciodată în țara natală.

A ajuns la Ciudad de México aproape fără niciun ban în buzunar, doar cu câteva obiecte personale. Prin intermediul altor imigranți germani, și-a găsit o slujbă de casier la Cristalería Loeb, un magazin de sticlărie. Apoi, a fost vânzător într-o librărie. În cele din urmă, a ajuns să lucreze într-o giuvaiererie, La Perla, proprietatea unor conaționali, împreună cu care venise din Germania.⁴

În 1894 s-a căsătorit cu o femeie din partea locului, care a murit patru ani mai târziu, la nașterea celei de-a doua fiice. Ulterior, s-a îndrăgostit de Matilde Calderón, o colegă de la bijuterie. Din câte povestea Frida, „în noaptea în care i-a murit soția, tatăl meu a chemat-o pe bunica mea Isabel, care s-a dus acolo împreună cu mama. Părinții mei lucrau în aceeași prăvălie. Era foarte îndrăgostit de ea și mai încolo s-au căsătorit.”⁵

Nu e greu să ne dăm seama de ce s-a îndrăgostit Guillermo Kahlo de Matilde Calderón. Fotografiile de nuntă (*ilustrația 1*) arată că era o femeie uluitoare de frumoasă, cu ochi mari și căprui, buze cărnoase și bărbie proeminentă. „Semăna cu un clopoțel de Oaxaca”⁶, spunea Frida cândva. „Când se ducea la piață, își încingea grațios mijlocul și își purta coșul cu un aer cochet.” Născută în Oaxaca în 1876, Matilde Calderón y González era cea mai mare dintre cei doisprezece copii ai lui Isabel González y González – fiică de general spaniol, crescută la mănăstire – și a lui Antonio Calderón, fotograf cu origini amerindiene, născut în Morelia. După cum spunea Frida, mama ei era inteligentă, chiar dacă nu știa carte; lipsa studiilor era compensată de un profund sentiment religios.

Puțin mai complicat este să înțelegem de ce a fost atrasă credincioasa Matilde Calderón de Guillermo Kahlo. Tânărul imigrant de 26 de ani era evreu prin naștere, din convingere, ateu și, în plus, suferea de epilepsie. Pe de altă parte, pielea deschisă la culoare și educația europeană trebuie să fi exercitat o anume atracție în acea perioadă, când tot ce provenea

din Europa era considerat mai presus de orice exista în Mexic. Mai mult, era inteligent, muncitor și destul de plăcut la înfățișare, în ciuda urechilor clăpăuge. Avea părul des și șaten, buze frumoase, delicate, o mustăcioară subțire, cu vârfurile răsucite în sus, exact așa cum cerea moda vremii și un trup subțire și sprinten – era „foarte interesant și avea o anumită eleganță când pășea”⁷, spunea Frida. Deși căutătura ochilor mari și căprui era puțin cam intensă – trăsătură care s-a accentuat, ajungând în timp să-i deranjeze pe cei din jur –, avea totuși o privire romantică.

Matilde, care pe atunci avea 24 de ani, fiind deja trecută de vârsta obișnuită a căsătoriei, e posibil să fi fost destul de rezervată la început, din cauza unei relații anterioare, încheiate tragic. Frida își amintește că, pe la 11 ani, mama ei i-a arătat un carnetel cu coperti din piele rusească, „în care păstra scrisorile de la primul iubit. Pe ultima pagină era notat că autorul scrisorilor, un tânăr neamț, se sinucisese de față cu ea. Acest om a continuat să trăiască în amintirile ei.”⁸ Nu e de mirare că tânăra s-a simțit atrasă de un alt german pe care, chiar dacă nu l-ar fi iubit – și Frida susținea că nu l-a iubit – l-ar fi putut considera, cel puțin, o partidă bună.

Matilde Calderón de Kahlo a fost cea care l-a convins pe soțul său să se apuce de fotografie, meseria pe care o avea tatăl ei. Frida spunea că bunicul său i-a împrumutat tatălui un aparat de fotografiat „și primul lucru pe care l-au făcut a fost să plece într-o călătorie prin țară. Au realizat o colecție de fotografii cu arhitectură locală și colonială, iar la întoarcerea acasă și-au deschis primul atelier fotografic, pe Avenida 16 de Septiembre.”⁹

Fotografiile fuseseră comandate de José Ives Limantour, secretarul Trezoreriei în perioada dictatorului Porfirio Díaz și urmau să apară într-o serie de reviste de lux de format mare, pentru a marca, în 1910, împlinirea a o sută de ani de la obținerea independenței Mexicului. A fost nevoie de patru ani pentru finalizarea proiectului. Din 1904 până în 1908, cu

ajutorul unor aparate germane de calitate și a peste nouă sute de plăci fotografice pe care și le-a pregătit singur, Guillermo Kahlo a imortalizat zestrea arhitecturală a țării, câștigându-și renumele de „primul fotograf oficial al patrimoniului cultural mexican”¹⁰.

Limantour a făcut o alegere cu adevărat bună: Guillermo Kahlo era un tehnician exigent, cu o abordare strict obiectivă a lucrurilor pe care le vedea; în fotografiile sale, ca și mai târziu în picturile fiicei, nu există efecte înșelătoare, nici obscurități romantice. El încerca să redea cât mai multe informații despre structura arhitecturală imortalizată, alegându-și atent locul de fotografiere și folosindu-se de lumini și umbre pentru a contura formele. Un anunț prin care-și făcea reclamă, tipărit în engleză și spaniolă, spunea așa: „Guillermo Kahlo – specialist în peisaje, clădiri, interioare, fabrici etc., fac fotografii la cerere, în capitală sau oriunde în țară.”¹¹ Chiar dacă uneori făcea fotografii reușite cu membrii guvernului Díaz sau cu cei din propria familie, spunea că nu vrea să pozeze oameni, pentru că nu-și dorește să înfrumusețeze ceea ce Dumnezeu a făcut să fie urât.¹²

E greu de spus dacă Guillermo Kahlo era conștient sau nu de hazul acestei afirmații, dar contemporanii Fridei care vorbesc despre el își amintesc aproape întotdeauna aceste vorbe și dau imediat citatul, direct, sardonice și, tocmai prin tonul serios, atât de amuzant.

Asta nu înseamnă că tatăl Fridei era un om vesel. Dimpotrivă, se exprima în cuvinte puține, tăcerile sale erau profunde și părea înconjurat de o aură de amărăciune. Niciodată nu s-a simțit cu adevărat în largul lui în Mexic și, chiar dacă își dorea să fie acceptat de mexicani ca unul de-ai lor, nu a reușit niciodată să scape de puternicul accent german. Odată cu trecerea timpului, s-a retras din ce în ce mai mult. Frida își amintea că „avea numai doi prieteni. Unul era bătrânul *largo* [«lungan»] care își punea mereu pălăria pe dulap. Tata și bătrânul petreceau ore întregi jucând șah și bând cafea.”¹³

Frida și-a pictat arborele genealogic și locul de naștere în 1936, într-o lucrare excentrică și plină de farmec, intitulată *Bunicii mei, părinții mei și cu mine (ilustrația 2)*. Pe sine se înfățișează ca pe o fetiță (cam de doi ani, spune ea¹⁴) care stă în picioare, complet dezbrăcată, sigură pe sine, în curtea interioară a Casei Albastre; la picioarele ei se află scaunul său de copil, iar în mână ține o panglică de un roșu-aprins – linia de descendență – care susține ramurile arborelui genealogic la fel de ușor cum ar ține sfoara de care este legat un balon cu heliu. Portretele părinților sunt realizate după fotografiile de nuntă, cele două figuri plutind asemenea unor îngeri printre nori. Această convenție fotografică demodată trebuie s-o fi amuzat pe Frida, care a așezat pe acești nori cumulus portretele bunicii. Cei din partea mamei, amerindianul Antonio Calderón și *gachupina* (cu ascendență spaniolă) Isabel González y González sunt înfățișați deasupra mamei Friedei. Deasupra tatălui său se află perechea de bunici europeni, Jakob Heinrich Kahlo și Henriette Kaufmann Kahlo. Cu această ocazie, se poate vedea că cea mai frapantă trăsătură fizică a Friedei Kahlo, sprâncenele groase și unite, a fost moștenită de la bunica din partea tatălui. Frida spunea că seamănă cu amândoi părinții: „Am moștenit ochii tatei și trupul mamei.”¹⁵ În această lucrare, Guillermo Kahlo are o privire neliniștită, pătrunzătoare, o căutătură intensă și tulburătoare ce avea să reapară în ochii fiicei sale.

Frida a copiat fidel toate volanele, încrețiturile și fundele rochiei de nuntă a mamei sale din fotografia originală, creând un contrast amuzant cu fetusul roșiatic, aflat într-un stadiu destul de avansat de dezvoltare, pe care l-a așezat pe fondul rochiei albe virginale. Fetusul este Frida; ar putea fi aici și o aluzie la posibilitatea ca mama ei să fi fost însărcinată când s-a măritat, Frida fiind cunoscută pentru plăcerea de a crea mai multe înțelesuri posibile. Sub fetus se află o reprezentare ironică a uniunii matrimoniale: un spermatozoid uriaș, urmat de o ceată de competitori mai mici, penetrează un ovul: Frida

în momentul concepției. Alături este o altă imagine care sugerează fecundarea: o floare de cactus roșie, în formă de „U“, deschisă pentru a primi polenul adus de vânt.

Frida a ales să-și picteze casa nu la marginea orașului, ci pe un câmp plin de cactuși de pe înaltul Podiș Mexican. În plan îndepărtat se văd munții brăzdați de văi adânci care au constituit de multe ori fundalul autoportretelor sale; sub figurile bunicilor paterni este înfățișat oceanul. Pământul este simbolul bunicilor ei mexicani, explica Frida¹⁶, iar marea – al celor germani. O casă mexicană modestă se află alături de cea a familiei Kahlo, iar mai departe, pe câmp, se vede o locuință rudimentară, o colibă amerindiană. Ca un copil, artista a adus întregul Coyoacán în casa ei, pe care apoi a zugrăvit-o departe de restul lumii, într-un ținut izolat. Frida stă în centrul casei sale, în centrul Mexicului și – se pare – în centrul lumii.

Copilăria în Coyoacán

Magdalena Carmen Frida Kahlo y Calderón, cea de-a treia fiică a lui Guillermo și a Matildei Kahlo, s-a născut pe 6 iulie 1907, la opt și jumătate dimineța, vara, în plin sezon ploios, când în Ciudad de México este rece și umed. Primele două prenume i-au fost date pentru a avea nume creștine. Cel de-al treilea prenume, cu care o strigau membrii familiei, înseamnă „pace“ în germană. (Deși în certificatul său de naștere apare „Frida“, ea și-a caligrafiat numele ca în germană, adică „Frieda“, până la sfârșitul anilor '30, când a renunțat la grafia cu „e“ din cauza ascensiunii nazismului.)

La scurt timp după naștere, mama Friedei s-a îmbolnăvit, iar fetița a fost încredințată unei doici amerindiene care s-o hrănească la sân. „Am fost crescută de o *nana* ai cărei sâni erau spălați de fiecare dată înainte să mă alăpteze“, se confesa ea mândră unei prietene. Peste ani, când faptul că fusese hrănită cu laptele unei indigene a căpătat pentru ea o importanță deosebită, Frida a înfățișat doica pe pânză, ca pe o întrupare mitică a moștenirii sale mexicane, iar pe sine – ca pe un bebeluș la pieptul ei.

Poate din cauza problemelor de sănătate ale Matildei Kahlo – pe măsură ce se apropia de vârsta mijlocie, a început să sufere de „crize“ sau de „atacuri“ asemănătoare cu cele ale soțului² – sau poate doar din cauza firii acesteia, Frida și Cristina, sora ei mai mică, erau de cele mai multe ori lăsate

în grija surorilor mai mari, Matilde și Adriana, sau a surorilor vitrege, María Luisa și Margarita, atunci când acestea veneau acasă de la mănăstirea la care fuseseră trimise după ce tatăl lor s-a recăsătorit.³

La doar trei ani de la nașterea Friedei, a izbucnit Revoluția Mexicană. A început cu mai multe revolte în diferite locuri din țară și cu adunarea trupelor de gherilă în Chihuahua (sub conducerea lui Pascual Orozco și Pancho Villa) și în Morelos (sub conducerea lui Emiliano Zapata); luptele aveau să dureze zece ani. În mai 1911, bătrânul dictator Porfirio Díaz a plecat în exil, iar regimul său a fost răsturnat. Liderul revoluționar Francisco Madero a fost ales președinte în octombrie 1912, dar în februarie 1913 a fost trădat și ucis de generalul Victoriano Huerta, după „zece zile tragice“ de confruntări armate între trupele din Palatul Național și cele din Ciudadela, bombardamentele provocând numeroase distrugerii și pierderi de vieți omenești. În nordul țării, Venustiano Carranza s-a ridicat la luptă pentru a răzbuna moartea lui Madero. Și-a luat titlul de prim-comandant al Armatei Constituționaliste și, în fruntea unui mic detașament armat, a pornit împotriva lui Huerta. Luptele de putere și inevitabila vărsare de sânge au continuat până la alegerea președintelui Alvaro Obregón, unul dintre generalii lui Carranza, în noiembrie 1920.

În jurnalul pe care l-a ținut în ultimii zece ani de viață și care este expus astăzi în muzeul care îi poartă numele, Frida își amintește cu mândrie – și, se pare, cu nenumărate licențe poetice – că a fost martoră la luptele care au avut loc între armatele revoluționare în Ciudad de México:

Îmi amintesc că aveam patru ani [în realitate, avea cinci] în perioada celor „zece zile tragice“. Am văzut cu ochii mei lupta dintre țărani conduși de Zapata și susținătorii lui Carranza. Aveam o poziție foarte bună. Mama deschidea ferestrele care dădeau spre strada Allende și îi primea pe zapatiști, lăsând răniții și flămânzii să intre pe geam în „camera de zi“. Le îngrijea rănile și le dădea turte de porumb, singura hrană care

se găsea în acele zile în Coyoacán. [...] Eram patru surori: Matita, Adri, eu (Frida) și Cristi, grăsună. [...]

În 1914, gloanțele șuierau peste tot. Încă mai aud sunetul lor teribil. În *tianguis* [piața] din Coyoacán, se făcea propagandă în favoarea lui Zapata prin *corridos* [balade revoluționare] tipărite de [litograful José Guadalupe] Posada. Vinerea, foile cu balade costau un *centavo*; Cristi și cu mine ne ascundeam într-un dulap uriaș care mirosea a lemn de nuc și cântam marșurile revoluționare, în timp ce mama și tata ne păzeau, să nu cădem în mâinile gherilelor. Îmi amintesc de un partizan al lui Carranza, rănit, care se retrăgea către tabăra sa [din apropierea] râului din Coyoacán. De la fereastră am mai putut vedea cum un luptător de-ai lui Zapata, care avea un glonț în genunchi, stătea aplecat și se chinuia să se încalțe.

[Aici, Frida i-a schițat pe cei doi soldați.]

Pentru părinții Friedei, revoluția nu a fost deloc o escapadă, ci începutul dezastrului. Guillermo Kahlo beneficiase de comenzile guvernului Díaz și câștigase suficienți bani pentru a-și permite construirea unei case confortabile într-o zonă selectă din Coyoacán; căderea guvernului, urmată de un deceniu de război civil, l-a adus la sapă de lemn. Comenzile nu mai veneau; după cum spunea Frida, „la noi în casă, pâinea se câștiga greu”⁴.

Matilde Calderón se căsătorise cu un bărbat de perspectivă, dar acum se vedea nevoită să trăiască modest și să facă economii. Soțul ei nu se pricepea să facă bani și de multe ori nu era capabil nici măcar să-și cumpere materialele necesare pentru fotografii. Au ipotecat casa, au vândut mobila franțuzească din sufragerie și, la un moment dat, s-au văzut chiar puși în situația de a primi chiriași.⁵ Cum Guillermo Kahlo era din ce în ce mai taciturn și ursuz, soția lui a fost cea care a ținut casa, strunindu-i pe servitori, tocmindu-se cu negustorii și plângându-se fermierului care le aducea lapte. „Nu știa să citească sau să scrie”, își amintea Frida despre ea. „Nu știa decât să numere banii.”⁶

Matilde Kahlo avea însă și alte calități. Și-a învățat fiicele să se ocupe de gospodărie și să se poarte în societate, așa cum cerea educația mexicană tradițională, a încercat să le transmită credința pe care punea atât de mult preț, ducându-le la biserică în fiecare zi sau la mănăstire, pentru reculegere, în săptămâna Paștelui. Frida a învățat încă de mică să coasă, să brodeze, să gătească și să deretice – și toată viața s-a mândrit cu ordinea și curățenia din casa ei –, dar și ea, și Cristina se revoltau împotriva religiozității tradiționale a mamei, a surorilor mai mari (Margarita s-a și călugărit) și a mătușilor lor. „Mama era obsedată de religie“, spunea Frida. „Trebuia să ne spunem rugăciunea înainte de masă. În timp ce ceilalți din familie se rugau în gând, Cristi și cu mine ne aruncam ocheade, reușind cu greu să nu pufnim în râs.“ Ea și Cristina mergeau la cursuri de catehism, pregătindu-se pentru Prima Împărtășanie, „dar fugeam de acolo și mergeam să mâncăm gherghine, gutui și *capoline* [fructe asemănătoare cu cireșele] dintr-o livadă din apropiere“⁷.

Frida și Cristina au mers împreună la grădiniță. „Când aveam trei sau patru ani, părinții ne-au trimis pe Cristi și pe mine la grădiniță“, își amintea Frida.

Educatorea era de modă veche, purta perucă și rochii ciudate. Primele mele amintiri sunt legate de ea. Stătea în fața clasei, în întuneric, ținând într-o mână o lumânare și în cealaltă o portocală și ne explica modul în care funcționează universul, cu Soarele, Pământul și Luna. Din cauza emoției, am făcut pe mine. Mi-au luat chiloții uzi și mi-au dat alții, de la o fată care locuia vizavi de casa noastră. Din acest motiv, am prins atâta ciudă pe fata asta, încât, într-una din zile, am adus-o aproape de casă și-am început s-o strâng de gât. Îi ieșise limba din gură, noroc cu un brutar care trecea pe-acolo și a scăpat-o din mâinile mele.⁸

Frida își exagerează răutatea drăcească, fără îndoială, dar era neastâmpărată. Într-o zi, sora ei vitregă, María Luisa,

stătea pe oliță. „Am împins-o în joacă, iar ea a căzut pe spate, cu tot cu oliță și toate cele.“ De astă dată, victima s-a răzbunat. „Furioasă, mi-a strigat: «Tu nu ești fata mamei și a tatei. Pe tine te-au luat de la gunoi». Vorbele astea mi-au făcut o impresie atât de puternică, încât m-am transformat într-o ființă complet introvertită. De atunci înainte am trăit tot felul de aventuri cu o prietenă imaginară.“⁹

Dar astfel de riposte n-o potoleau mult timp pe Frida. Nu se sfia nici măcar să-și tachineze tatăl, făcând haz de obiceiurile sale de neamț pedant și strigându-l „Herr Kahlo“¹⁰. Și tot ea a avut rolul principal în episodul care, probabil mai mult decât oricare altul, ilustrează atmosfera apăsătoare din familia Kahlo în anii copilăriei fetelor. Frida povestea:

Când aveam șapte ani, am ajutat-o pe soră-mea Matilde, care pe-atunci avea 15 ani, să fugă la Veracruz cu iubitul ei. Am deschis ușa de la balcon și apoi am închis-o la loc, să pară că nu se întâmplase nimic. Matita era preferata mamei și fuga ei a infuriat-o la culme. [...] Când a plecat Maty, tata n-a scos niciun cuvânt. [...]

Câțiva ani, n-am mai văzut-o pe Matita. Într-o zi, eram în tramvai și tata mi-a zis: „N-o s-o mai găsim niciodată!“ Eu l-am consolată și cuvintele mele chiar erau sincere [pentru că o prietenă îmi zisese]: „În cartierul Doctores trăiește o femeie măritată care seamănă foarte bine cu tine. O cheamă Matilde Kahlo.“ Am găsit-o, în fundul unei curți, a patra ușă pe un coridor lung. Era o cameră plină de lumină și de păsări. Matita se spăla cu un furtun. Trăia acolo cu Paco Hernández, cu care s-a și măritat ulterior. O duceau bine cu banii și n-aveau copii. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-i spun tatei că am găsit-o. Am vizitat-o de câteva ori și am încercat s-o conving pe mama să meargă și ea în vizită, dar n-a vrut.¹¹

A trecut multă vreme până când mama Friedei a iertat-o pe fiica sa cea mare. Matilde obișnuia să aducă în dar fructe și delicatese, dar cum mama ei refuza s-o primească, le lăsa la ușă.¹² După ce pleca, *señora* Kahlo aducea darurile în casă.

Abia în 1927, la doisprezece ani de la fuga Matildei, a putut Frida să-i scrie unei prietene: „Maty vine acum în vizită acasă. S-a făcut pace.“¹³

Sentimentele contradictorii avute de Frida față de mama ei – dragostea pe care i-o purta, dar și disprețul – s-au manifestat într-un interviu în care Frida a descris-o drept „crudă“ (pentru că înecase niște pui de șobolan), dar în același timp și „foarte drăguță, vioaie, inteligentă“¹⁴. Cu toate că inevitabilele certuri cu cea pe are o numea *mi Jefe* („șefa mea“) s-au intensificat de-a lungul timpului, la moartea mamei sale, Frida „nu reușea să se oprească din plâns“¹⁵.

În primii ani ai copilăriei, Frida era un drăcușor de fată, grăsună, cu gropiță în bărbie și cu o privire de ștrengăriță. O fotografie de familie de pe la șapte ani o arată mult schimbată: este subțirică și deșirată, are un aer melancolic și pare retrasă. Stă în picioare în spatele unei tufe, de parcă ar vrea să se ascundă.

Problemele de sănătate au stat la baza acestei schimbări: la șase ani s-a îmbolnăvit de poliomielită.¹⁶ A trebuit să stea nouă luni închisă în cameră. „Totul a început cu o durere groaznică în piciorul drept, de la mușchi în jos“, își amintea ea. „Îmi spălau piciorușul într-un lighenaș, cu infuzie din frunze de nuc și foloseau prosoape mici și fierbinți.“¹⁷

Amestecul straniu de fascinație față de propria persoană și personalitatea extrovertită care avea s-o caracterizeze pe Frida ca adult este posibil să fi luat naștere din conștiința de sine exacerbată a copilului bolnav, care simțea discrepanța dintre lumea interioară a visării cu ochii deschiși și lumea exterioară a interacțiunilor sociale. Starea de spirit care o făcuse să-și inventeze o prietenă imaginară, o confidentă care s-o aline, n-a părăsit-o niciodată; explicând în jurnal cum a creat dublul autoportret *Cele două Frida (planșa XIV)*, ea scria:

Cred că aveam vreo șase ani când am trăit cu intensitate prietenia imaginară cu o fetiță cam de aceeași vârstă cu mine.

Pe fereastra camerei mele de atunci, care dădea înspre strada Allende, pe unul dintre ochiurile de geam din partea de jos, am suflat și, cu degetul, am desenat o „ușă“. [...] [Aici Frida a desenat fereastra de la camera ei.]

Prin această „ușă“, am pătruns în imaginație, foarte bucuroasă și nerăbdătoare. Am traversat câmpul care se vedea în fața mea și am ajuns la o lăptărie numită „Pinzón“. [...] M-am strecurat prin litera „O“ de la Pinzón și am coborât cu mare grabă spre *interiorul pământului*, unde mă aștepta mereu „prietenă mea imaginară“. Nu-mi amintesc cum arăta, nici ce culoare avea. Dar știu că era veselă, râdea mult. Fără să scoată niciun sunet. Era sprintenă și dansa de parcă ar fi fost ușoară ca fulgul. Îi urmăream fiecare mișcare și, cât dansa, îi povesteam problemele mele, de care știam numai eu. Care probleme? Nu mai țin minte. Dar ea înțelegea totul despre mine, doar din tonul vocii. [...] Când mă întorceam la fereastră, intram prin aceeași ușă desenată pe geam. Când? Cât timp stătusem cu ea? Nu știu. Poate o clipă sau poate o mie de ani. [...] Eram fericită. Ștergeam „ușă“ cu palma și ușa „dispare“. Alergam, cu *secretul* meu și cu bucuria care mă copleșea, în cel mai îndepărtat colț al curții interioare, mereu în același loc, sub un cedru, și strigam și râdeam, uimită că sunt *singură* cu fericirea mea cea mare și cu *amintirea* atât de vie a *fetiței*. Au trecut 34 ani de când am început această prietenie minunată și, de fiecare dată când îmi aduc aminte, se trezește la viață și crește tot mai mult în lumea mea.

După ce s-a recuperat, un medic i-a prescris un program de exerciții fizice care să-i fortifice piciorul slăbit, iar Guillermo Kahlo, care, cât fiica sa zăcuse la pat, se arătase mai grijuliu și mai atent decât de obicei, s-a asigurat că Frida poate practica toate felurile de sport, lucru considerat extrem de neobișnuit pe atunci pentru o domnișoară respectabilă din Mexic. Frida juca fotbal, făcea box și lupte și chiar a ieșit campioană la înot. „Jucăriile mele erau de băieți: patine, biciclete“¹³, își amintea ea. Îi plăcea să se cațare în copaci, să vâslească pe lacurile din Parcul Chapultepec și să bată mingea.